

קול צופיד

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויחי - תשנ"ט - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל
ורבי יעקב יוסף בן מרגלית זצ"ל

פרשת השבוע : ויחי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ט.

עשרה בטבת

הרבנות הראשית לישראל קבעה לפני כחמישים שנה את יום עשרה בטבת כיום הקדיש הכללי. לזכר השואה, ולאמירת קדיש לעילוי נשמת אלו שנשפו ולא נודע יום מותם. ולצערנו לאחר שקבעו את יום כ"ו בניסן כיום השואה בחוק, הולך ונשכח יום זה עשרה בטבת וצריך להזכיר ולזכור ולהמשיך לקיים את היום הזה.

צריך לזכור ששום אומה ולשון בעולם לא קמה לעזור לעם ישראל בשואה, וכאשר ביקשו שיפציצו את פסי הרכבת שהובילו יהודים להשמדה לא האמריקאים, לא הצרפתים ולא הבריטים רצו לעזור, והפסים לא הופצצו. נזכור ונדע שאין לנו לסמוך ולבטוח על אומות העולם כאז כן עתה, ואין לנו לסמוך ולהשען אלא על הקדוש ברוך הוא. ודברי התורה יהיו לעילוי נשמותיהם וגם הקדיש יהיה לעילוי נשמתם.

ויחי יעקב בארץ מצרים

כתוב בפרשה: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהיה ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה". שאל מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל: הרי יעקב אבינו אוהב את ארץ ישראל ומיצר כל כך כשצריך לרדת ממנה למצרים רש"י מ"ה, ג' א"כ, מדוע נשאר במצרים כ"כ הרבה זמן? די היה לו בראיית פני יוסף ושהייה מועטת במחיצתו ואח"כ יחזור! ומתרחץ כמה תירוצים על כך ואחד מהם הוא, שיצחק אבינו אמר "לא ידעתי יום מותי" כ"ז, ב' ולכאורה מי כן יודע יום מותו? ואומר רש"י בשם חז"ל - "אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפנייהם וחמש שנים לאחר כן ויצחק היה בן קכ"ג, אמר שמא לפרק אמי אני מגיע והיא מתה בת קכ"ז וכו' " וכך גם אמר יעקב אבינו: אברהם חי מאה שבעים וחמש שנים, ויצחק חי מאה ושמונים שנים אמר יעקב בליבו כשאגיע לפרק אבותי אחזור לארץ ישראל אבל לא הספיק ונפטר בן מאה ארבעים ושבע שנים.

ויקרב ימי ישראל למות

דבר נוסף כתיב בזה"ק המובא בחוק לישראל של היום ויחי - יום שני: הימים הללו ימי חייו של האדם נמצאים תמיד סביבו והם מעידים עליו על מעשיו שבאותו יום. היה יום מלא בתורה ומצוות - מעיד עליו אותו היום בשמחה רבה, היה אותו היום ריק מתורה ומצוות - מעיד עליו בבושה ובעצב. ובסוף ימיו של האדם עולה לשמים עם ימיו באותו אופן שניצל אותם, יש זקן בן תשעים שעולה למעלה עם עשרים יום כיוון שרק אותם ניצל לקדושה! ויש להיפך. ויעקב אבינו עולה עם כל ימיו עמו לטובה ומעידים בו על מעשיו ומעלתו העליונה.

תורה וארץ ישראל

אמרו חז"ל מסכת יומא כח ע"ב: מעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו. בימי אברהם יצחק ויעקב הושיבו ישיבה. במדבר - משה רבנו לימד תורה. בכניסתם לארץ - יהושע מקבל תוכחה מהמלאך "עתה באתי" - על ביטול תורה של לילה ומיד יהושע מתקן - "וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק - מלמד שלן בעומקה של הלכה". ויהושע עסוק בשילוב שני הדברים: תורה וכיבוש ארץ ישראל. ומלמד יעקב את יוסף שכאשר שני הדברים הולכים יחד זוהי מעלה חשובה ביותר. היום שיש ברחובות כרזות של כל מיני אנשים הרוצים להיות מנהיגים ומכריזים שיתנו פחות כסף לישיבות פחות תמיכה ליישובים, אתם חושבים שכך תצליחו? טעות חמורה! רוצים לצמצם מספר בני הישיבות - "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ!" רוצים לצמצם את ארץ ישראל ולמסור אותה לגויים - היא לא תצליח! וזו הגדלות של אפרים ויהושע שבא מזרעו - להגדיל תורה ולחזק את ארץ ישראל ביחד.

ברכת בני יוסף

על הפסוק "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה", אומרים חז"ל מובא ברש"י - "ביקש לברכה ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, והוא ובניו ממנשה". עונה יוסף לאביו - "בני הם אשר נתן לי אלוהים בזה" "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה וביקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש" רש"י.

נתבונן מה היה בתחילה ומה בסוף: בתחילה - רוצה יעקב לברך את בני יוסף לדורותיהם ולא דווקא את שניהם באופן פרטי והנה רואה ברוה"ק שיש מעכבים שאינם ראויים לברכה. אומר לו יוסף: "באשר הוא שם!" אין דנים את האדם על שם סופו ואילו ודאי כשרים הם ולא כמו בן סורר ומורה ח"ו. והתפלל יוסף על כך ונענה. ואח"כ - כאשר בא יעקב לברך את מנשה ואפרים, שניה יעקב את סדר החשיבות ומשכל ידיו ובעיני יוסף אין הדבר מוצא חן כל כך. ואמר לו יעקב "ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים". אומר יעקב - אני מברך אותם לדורות וברכה זו של "המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותיו אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ" ידגו כדגים הפרים ורבים וגם סמויים מן העין הרעה, ברכה זו אני מעניק לכל יוצאי חלציהם עד סוף כל הדורות! וברוה"ק ראה יעקב שיש יתרון לשבט אפרים על מנשה כמו שאומר רש"י: "גם הוא יהיה לעם שעתיד גדעון לצאת ממנו - ממנשה שהקב"ה עושה נס על ידו. ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו - שעתיד יהושע לצאת ממנו - מאפרים שנחל את הארץ וילמד תורה לעם ישראל".

צום עשרה בטבת

כתוב בשו"ע סי' תקנ"ג: "הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר". ומקור צומות אלו מדברי קבלה "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי וכו'" זכריה

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויחי - תשנ"ט - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ובפרט בדורות האחרונים שירדה חולשה לעולם ודאי צריכות להקל על עצמן. ומאותה סברא יש להקל גם לזקנים וחולים. היו מקומות בחו"ל שאסרו על הנשים להתענות ואפילו בריאות לגמרי שמא ימצאו עצמן יום אחד חלשות ויחששו להקל על עצמן.

ומכל מקום צריכות הנשים המעוברות והמניקות הללו להיזהר ולאכול מיד כשחשות ברע וכן זקנים וחולים שמרגישים תשישות וחולשה שאינם יכולים לעמוד בתענית - יאכלו בלא חשש והטעם כנ"ל שמלכתחילה לא קיבלו תענית לחולים. וע"כ אין צורך בשיעורים רק ימנעו עצמם מתענוגים.

לסיכום: מעוברות ומניקות - מעיקר הדין פטורות מן הצום ואם רוצות לצום יכולות לצום אא"כ מצטערות מהצום, שאז אסורות להתענות.

זקנים וחולים - אם יודעים שירגישו תשישות בעוד כמה שעות - לא יאכלו מהתחלה אבל ברגע שמצטערים - פטורים מן הצום. קטנים - עד גיל שלוש עשרה שנה ויום אחד לבן, ושתיים עשרה שנה ויום לבת - לא יצומו כלל ויאכלו רק לקיום ולא למותרות.

שמיעת שירה בליל תענית

הרב כה"ח תקמ"ט י"א כתב "ביום התענית ישמור עצמו מכעס ואם יש לו משא ומתן יעשה באמונה ובנחת ביותר". אלא יש לעשות חשבון נפש כי היום הזה נקבע כיום תענית לשברון נפש לעצמו ולכלל עפ"י הרמב"ם ה"ל תעניות א'. שאין לשמוע בלילה זה שירים גם לא שירים חסידיים בא"ח א', דברים ה'. והוסיף שם כה"ח וכתב "ולא יאכל בלילה קודם התענית יותר מהרגל שלו". אבל אמרו חכמי האחרונים שזה היה בדורות הקודמים, אבל בימינו אם אדם יאכל כהרגלו ויקשה עליו לצום, יכול לאכול בלילה יותר מהרגלו כדי שיתענה למחרת.

מתי מתחיל להתענות

הגמ' תענית יב. אמרה: "ת"ר עד מתי אוכל ושותה? עד שיעלה עמוד השחר דברי רבי. ר' אליעזר ב"ר שמעון אומר עד קרית הגבר". יש מי שאומר שקרית הגבר מאוחר בחצי שעה, ויש מי שאומר שזה מוקדם בכחצי שעה. אומרת הגמרא שזה דווקא כשלא ישן אבל אם ישן אסור לו לאכול ולשתות. ויש דיון בגמ' האם שינת קבע או גם שינת ארעי, ויש אומרים שצריך לגמור סעודתו ע"ש. הרמב"ם ה"ל תענית א' ח' הגדיר: "כל תענית שאוכלין בה בלילה בין ציבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר. והוא כשלא ישן אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל". כלומר הרמב"ם אינו מזכיר אם התנה או לא התנה, אלא אם ישן - אינו יכול לאכול. הירושלמי הובא בתוד"ה 'ניס' הוסיף קולא, אם ישן ולא התנה אינו רשאי לאכול. אבל אם התנה לפני שישן שהוא רוצה לאכול לפני עלות השחר הרי זה מותר. הר"ן הסביר מדוע תנאי מועיל, כי למעשה כאשר אדם הולך לישון הרי הוא כאומר שהתענית מתחילה לגביו מהלילה, אבל אם עשה תנאי הרי לא קיבל עליו את התענית מהלילה ולכן התנאי מועיל וכן כתב הגר"א תקס"ד ס"ז, תקס"ה ט'.

ח' וצום העשירי הוא צום עשרה בטבת. ועוד כותב מנחם בשו"ע תקמ"ט, ב: "אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי, בתשעה לחודש הובקעה העיר, אין מתענין בט' בו אלא ב"ז מפני שאע"פ שבראשונה הובקעה בט' בו כיון שבשניה הובקעה ב"ז בו תיקנו להתענות ב"ז בו משום דחורבן שני חמיר לך". והתוספות במסכת ראש השנה י"ז, ב ד"ה זה הביאו שני תירוצים מדוע צמים ב"ז בתמוז ולא בט' בו: א. משום שחורבן שני חמיר לך ובו הובקעה העיר ב"ז בתמוז. ב. עפ"י הירושלמי גם בבית ראשון נחרב ב"ז בו והיה קלקול חשבוננו. והתירץ הראשון הובא ברמב"ם ובשו"ע. שואל ה"לחם משנה" ה'ל' תעניות פ"ה, ה"ב וה"מנחת חינוך" מצוה ש"א והתשב"ץ שו"ת ח"ב סי' רע"א - כיון שלמדנו שחורבן שני חמיר לך, מדוע א"כ, צום עשרה בטבת חל לפי התאריך של בית ראשון ולא עפ"י התאריך של בית שני?

הלח"מ תירץ שבצום י"ז בתמוז שני התאריכים באותו חודש וע"כ לא אכפת לנו לשנות מט' ל"ז, אבל בטבת זה חודש אחר ולא משנים מהכתוב בפסוק. וכן תירץ המנ"ח שמדברי הנביא משמע שנקבע רק החודש וע"כ אנו יכולים לצום כל יום מהחודש ובמקרה כזה עדיף היום של חורבן שני מה שאין כן בעשרה בטבת שזה חודש אחר בבית שני.

והתשב"ץ תירץ דבר שכנראה שניהם לא ראו והוא שאין כח ביד חכמים לתקן תענית חדשה לעולם. ובחורבן ראשון תיקנו הנביאים את הצומות, ותקנה זו היא תקנה קבועה ולא רק לתקופת גלות בבל. ובזמן בית שני הצומות הפכו לששון ולשמחה, וכשחרב - חזרה אותה תקנה ראשונה למקומה וזה שלא יכלו החכמים שבבית שני לעשות. וע"כ לא תיקנו בבית שני תענית על שסמכו רומיים ידם על ירושלים, והתענית רק על סמיכת יד הבבלים בבית ראשון. ובתוך החודש שקבעו נביאים אפשר לצום בכל יום. ובזה תורצה הקושיה.

הפטורים מהתענית

כתוב ברמב"ם ה'ל' תעניות פ"א ה"ח: "תעניות אלו שמתענין על הצרות, אין מתענין בהן לא עוברות ולא מניקות ולא קטנים. ומותרים לאוכל בלילה אעפ"י שמתענין למחר..." לגבי עוברות ומניקות יש שתי הלכות בשו"ע: א. בסימן תקנ"ד סעיף ה', "עוברות ומניקות מתענות בט' באב כדרך שמתענות ומשלימות ביו"כ, אבל בג' צומות אחרים פטורים מלהתענות. ועפ"י ראו שיש לאכול תאכלנה להתענג במאכל ובמשתה אלא כדי קיום הולד". דהיינו מן הדין פטורות מלהתענות לגמרי אלא שאסור להן לאכול מאכלי עונג ויותר מכדי צרכן. וכן ודאי שלא תאכלנה בפרהסיה אלא רק בתוך ביתן בצנעה.

א. בסימן תקנ"ג סעיף א': "הכל חייבין להתענות ד' צומות הללו ואסור לפרוץ גדר. הגה - מיהו עוברות ומניקות שמצטערות הרבה אין להתענות ואפילו אינן מצטערות אינן מחויבות להתענות אלא שנהגו להחמיר..." דהיינו גם הרמ"א מסכים שמין הדין פטורות לגמרי מתענית ונהגו הנשים להחמיר על עצמן ולצום ואם הן מצטערות - אסור להן להחמיר על עצמן. והטעם הוא שכאשר קיבלו עליהם התעניות הקלו למעוברות ומניקות לכתחילה משנה ברורה שם ס"ק ב'.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויחי - תשנ"ט - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אינו אומר. כתב השולחן ערוך תקס"ה ג' "יש אומרים שאין היחיד אומר 'עננו' כי אם במנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפילתו אבל ש"ץ אומר גם בתפילת שחרית שהוא מתפלל בקול רם שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל. ובארבע צומות גם היחיד אומר בכל תפילותיו דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שפיר שייך למימר 'עננו' ביום צום התענית הזה כיון שתקנו חכמים להתענות בו".

אך למעשה גם לפוסקים כמר"ן הב"י לא אומרים עננו בערבית וסומכין בזה על הרד"ה חוץ מט' באב שאז אומרים 'עננו' בלילה אבל בשאר תעניות ציבור אומרים בשחרית ובמנחה גם היחיד וגם הש"ץ ראה כה"ח אות ט"ז.

ולנוהגים כהרמ"א הש"ץ אומר יעננו בחזרה בשחרית ובמנחה והיחיד רק במנחה, וכתב המשנב"ר גם אם מתפלל מנחה גדולה, אומר 'עננו' אעפ"י שעוד היום גדול. והטעם שבשחרית אינו אומר כלשון רש"י שם "אין אנו רגילים לומר ערבית, ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי, או בולמוס, ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפילתו".

וש"ץ שלא מתענה אינו עולה להיות חזן ואם שכח ועלה, או אין ש"ץ אחר ויש שישה צמים לא אומר 'עננו' בתפילת הלחש, אלא בחזרה בשומע תפילה, וחותרם שומע תפילה כרגיל ולא כמו שחותם בברכה הרגילה לש"ץ, המשנב"ר וכה"ח אות מ"ג. וכאמור בתפילת ערבית של מוצאי הצום אעפ"י שעדיין בתעניתו, אינו אומר 'עננו'.

הט"ז כתב שיחיד בשחרית יכול לומר 'עננו' ולא יאמר: את צום תעניתנו אלא: יום צום התענית הזה, הנוהגים הרמ"א לא פוסקים כהט"ז ועי' ט"ז תקס"ה ס"ק ד' שחילק בין ש"ץ ליחיד. לסיכום: הפוסקים כב"י בתעניות ציבור אומרים בשחרית ובמנחה עננו בשומע תפילה והש"ץ בין גואל לרופא ולפוסקים כרמ"א אין היחיד אומר בשחרית עננו רק הש"ץ בחזרה ובמנחה היחיד והש"ץ אומרים עננו.

הפטרה

ביום תענית אנו קוראים בתורה בשחרית ובמנחה "ויחל". רוב הספרדים נוהגים כהרמב"ם והשולחן ערוך שאין מפטירין בתעניות אלא בט' באב. אך האשכנזים וחלק קטן מהספרדים נוהגים כדברי הרמ"א "מפטירין במנחה דרשו' ובשחרית אין מפטירין". אם ספרדי מתפלל במנין אשכנזי והזמניהו לעלות לתורה שלישי, הוא יכול לקרוא את הפטרה בברכותיה, ואין זו ברכה בטלה כי הוא מוציא אותם ידי חובתם. אבל אם הוא אינו יודע לומר הפטרה במנגינה אשכנזית יכול לבקש ממישהו אחר לברך ולהפטיר.

עשרה מתענים - לתפילות?

'עננו' כתב השולחן ערוך תקס"ו ג': "אין השליח ציבור אומר 'עננו' ברכה בפני עצמה אלא אם כן יש בבית הכנסת עשרה שמתעניין". הרב מהר"ם בן חביב כתב שדוקא בתענית שהקהל קבלו עליהם, כמו עשרה מקובלים שקבלו עליהם תענית שובב"ם או עשרה רבנים שקבלו תענית על צרה וכיו"ב. אבל

אף על פי שהרמב"ם לא הזכיר תנאי, השולחן ערוך כתב על כך סימן מיוחד - ס"י תקס"ד. וכן היא ההלכה: "כל תענית שאוכל בלילה, בין ציבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר, והוא שלא ישן שינת קבע אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל ולא שותה אלא אם כן התנה לאכול או לשתות".

האם צריך לעשות תנאי גם לשתיה השו"ע פסק שצריך תנאי בין לאכילה בין לשתיה אבל הרמ"א כתב: "ויש אומרים דבשתיה אין צריך תנאי דמסתמא דעתו של אדם לשתיה אחרי השינה והוא כאילו התנה". הגאון כתב שמהגמ' משמע שגם לאכילה וגם לשתיה צריך לתנאי ס"ק ו'. ואמנם הביא גם רמ"א, והשעה"צ כתב אות ז' שמשמע שהגר"א מצדד כפי שאומרים שהוא ברמ"א. והמשנב"ר והכה"ח כתבו שלמעשה לאכילה צריך תנאי וראוי להחמיר להתנות גם לשתיה ועיין למג"א שם ס"ק ג'. המגן אברהם חידש שזה תלוי באדם אם הוא רגיל לשתות לפני עה"ש כל פעם גם ביום זה יכול לשתות בלי תנאי, ואם אינו רגיל בזה יום יום צריך תנאי. אך כאמור למעשה יש לעשות תנאי גם לשתיה ואפילו במחשבה.

אכילה לאחר שינה לפי המקובלים

וכל זאת לפי הפשטנים, אבל כתב הרב כה"ח פ"ט אות כ"ח, מ"ג: "אבל לפי דברי הזוהר והמקובלים כיון שישן בלילה שינת קבע אסור עוד לאכול אפי' קודם שהגיע זמן התפילה". כלומר אם רוצה לאכול לאחר שישן אינו אוכל ודין זה נוהג בכל ימות השנה אבל לשתות אם היתנה מותר גם לפי המקובלים קודם עלות השחר בא"ח נצבים א' ואף על פי שהזוה"ק החמיר מאוד מאוד בדבר, וראה שם באות כ"ח בכה"ח כמה הזוה"ק החמיר מאוד בענין אם יש אדם שלא הספיק לאכול, או שצריך לאכול עוד לפני עלות השחר כדי שיוכל לצום, אחרת לא יוכל לצום - יאכל אם היתנה גם לפי הזוה"ק כדי שיצום וכדברי השו"ע "הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר".

אמירת 'עננו' בתפילות התענית

מתי אומרים 'עננו' באיזו תפילה? הגמרא במסכת תענית יא: מלמדת אותנו מהי "צלותא דתענית" תפלת 'עננו' ומסבירה שהיחיד אומר בשומע תפילה, והשליח ציבור מוסיף ברכה בין 'גאל ישראל' ל'רפאנו'. ובמסכת שבת כד. הגמ' מסבירה שבכל מאורע יש להזכיר את המאורע בתפילות ערבית, מנחה ושחרית כמו 'יעלה ויבוא' בראש חודש ובכללן גם את 'עננו' הנאמרת ביום התענית. ולפי דברי הגמ' משמע שאומרים 'עננו' בערבית של ליל התענית, שחרית ומנחה. ורש"י העיר משם תשובות הגאונים שיש כאן כעין דבר והיפוכו, שהרי בערבית של ליל התענית כגון צום גדליה וי' בטבת הוא מתפלל ערבית אומר 'עננו' למרות שאוכל אחר כך ואילו בערבית של מוצאי הצום - הוא עדיין בצום ואעפ"כ לא אומר 'עננו'. אך מסקנת תשובות הגאונים שלא נוהגים לומר 'עננו' בערבית שלפני הצום, וכתבו שגם בשחרית

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויחי - תשנ"ט - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מוקדם כדי שיוכלו ללכת לקנות בחנויות אוכל וזה כמו די'עבד. ובסוף התשובה כתב שהנוהגים להתפלל מפלג המנחה ולשאת כפיים אין מוחים בידם, אבל מלכתחילה יש להתפלל ארבעים דקות קודם השקיעה. ובודאי זה שמתפלל בתחילת זמן מנחה קטנה וכ"ש מנחה גדולה - לא נושא כפיים.

והרמ"א לא כתב על כך, כי בחו"ל עלו לדוכן רק בשבתות וי"ט אבל היום ב"ה בארץ כולם עולים קכ"ט, תקס"ז ה'.

אמרו ופרסמו בשם החזון איש שהתיר לשאת כפיים בתענית מזמן מנחה גדולה, ולא האמנתי שכך אמר הרב, אמנם היינו אצלו והתפללנו עמו מנחה גדולה כדרכו, אך לא האמנתי שהוא אומר שיש לשאת כפיים בזמן מנחה גדולה. בתענית וכאשר הדפיסו את החזו"א השלם ראיתי בסימן כ' שהוא שאל הרי בכל השנה לא עולים במנחה, מדין שכרות, והאם אפשר לומר שכיון שתקנו לשאת כפיים במנחה של התענית הסמוכה לשקיעה, אפשר יהיה לשאת כפיים גם במנחה גדולה. או שמכיון שרגילים להתפלל מנחה קרוב לשקיעה, גם בזו לא יעלו לדוכן. ונשאר בצריך עיון, ובודאי לא הסכים למעשה שיקדימו בנשיאת כפיים במנחה גדולה.

שליח ציבור

בשולחן ערוך תקס"ו ה' כתב בלי מחלוקת "בתענית ציבור ש"ץ שאינו מתענה לא יתפלל". אף על פי שבטור הביא את ההלכה בשם רבי נתן והטור חולק עליו, ולא מבין למה לא יעלה, יעלה כי הוא שליח ציבור, וגם יכול לומר ברכת 'עננו' בפני עצמה הרי יש עשרה מתענים. אבל הב"י הביא משם הרד"א וכן משם רב עמרם גאון ורב יהודאי גאון וסיכם "ודברי הם דברי קבלה". ועל כן, פסק בשו"ע שלא יעלה. אבל, כתב המשנב"ר משם המג"א י"א ס"ק י"ח, וכן כה"ח מ"א שאם אין ש"ץ אלא רק זה שלא צם כגון שחולה יאמר 'עננו' בישומע תפילה, וכן אם עלה בטעות ונזכר שאין מתענה יאמר 'עננו' ב'ישומע תפילה'.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

בתענית ציבור של ארבע צומות שהם כדברי קבלה גם אם יש רק ששה מתענים או שבעה אפשר לומר 'עננו' ולקרוא בתורה. והמשנב"ר פוסק שצריך שבעה שזהו רוב הניכר והוא מסכים שיש הבדל בין סוג התעניות אלא שצריך רוב הניכר. למעשה, גם אם יש שישה צמים - בתעניות אלו אומרים 'עננו' ו'ויחל'.

האם מי שלא צם יכול לעלות לתורה?

השולחן ערוך פסק תקס"ו ו' י"ש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית ציבור מי שלא התענה. ה"ט"ז והזרע אמת אומרים שמי שאינו מתענה אסור לו לעלות לתורה ביום התענית אפי' ב' ו' בשחרית - כי ברכותיו לבטלה. המג"א אומר שאין הברכות לבטלה כי הן לכבוד הציבור, והוא מפטר ואומר שבב' ו' בבוקר יכול לעלות גם מי שאינו מתענה ראה משנב"ר תקס"ו ס"ק כ"א והחתם סופר אומר שגם במנחה של ב' ו' יכול לעלות מי שאינו מתענה. ולמעשה: כתב הב"י בסימן קל"ה שמי שאינו מתענה לא עולה לתורה ולא קורא בתורה, לא ביום חול ולא בב' ו' וכן פסקו הכנה"ג ה"ט"ז והמשנב"ר.

כהן שהוזקק לעלות

אם יש בבית הכנסת כהן יחיד או לוי יחיד והוא אינו מתענה, יצא מבית הכנסת כדי שלא יעלוהו לתורה. ואם יש שני כהנים או שני לויים ירמוז בשקט לגבאי שלא יעלה אותו. אך אם לא הספיק לצאת והזמינוהו לעלות, יש מי שאומר שלא יעלה כיון שזו ברכה לבטלה, ויש מי שאומר שיעשה מפני כבודו שלא יתבזה ויסמוך על מ"ד האומר שהברכות הן לכבוד הציבור. ובשעת הדחק יכול לסמוך על זה.

תלמיד חכם שאינו יכול להתענות

ת"ח חולה שאינו יכול להתענות ורגילים להעלותו לתורה כתב הכה"ח תקס"ו אות מ"ו עפ"י מעשה שהיה, שעדיף שהת"ח ישאר בביתו ויתפלל יחידי כדי שלא יתפרסם הדבר שלא התענה. אם יכול לילך למקום שלא מכירים אותו ולהתפלל שם במנין וכן יש לעשות. והכלל הוא, כל מי שהוזמן לעלות לתורה והוא אינו מתענה, וירגיש עלבון גדול אם יתפרסם שלא התענה - יכול לעלות לתורה אבל יש לעשות מאמץ לפני כן שלא יזמינו אותו.

ברכת כהנים

כהנים אינם עולים לדוכן במנחה כל השנה, וגם ביוה"כ עולים רק בנעילה. שואלת הגמרא תענית כו: מדוע היום עולים הכהנים בתענית? ועונה "כיון דבסמוך לשקיעת החמה קא פרשי כתפילת נעילה דמ"י". ולכן סמוך לשקיעת החמה נושאים כפיים רש"י. הכה"ח והבא"ח כתבו שאפשר גם ארבעים דקות לפני השקיעה. והב"ח כתב שאפשר שלושים דקות קודם עיין שו"ע סי' קכ"ט סעי' א' וסי' תקס"ו סעי' ז' וכה"ח קכ"ט ס"ק ז'. שאלו את הבא"ח רב פעלים ד', ה' כי שמעו שהוא סובר שאפשר לשאת כפים מבעוד יום האמנם כך? והוא הסביר שבמקומם התפללו מנחה מפלג המנחה. וערבית

